

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ ТА ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Конєв О. Ю., Геращенко О. С.

У статті розглянуто питання вдосконалення методики навчання вогневої підготовки здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання та цивільних осіб, які виявили бажання приймати участь у національному спротиві, в умовах воєнного стану. Обґрунтовано комплексний підхід у зазначеному вдосконаленні в процесі навчання, який складається з таких складників: професійно-психологічна підготовка; готовність до дій в екстремальних умовах воєнного стану; здобуття навичок деяких тактичних прийомів щодо переміщення назустріч противнику та ведення вогню в русі, застосування яких передбачає поетапне впровадження в процес навчання.

Сформовано поетапність дій щодо вдосконалення методики навчання вогневої підготовки здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання та цивільних осіб, які виявили бажання приймати участь у національному спротиві: етап засвоєння професійно-психологічних норм та правил під час застосування табельної вогнепальної зброї; етап адаптування та готовність працювати в екстремальних умовах воєнного стану; етап засвоєння та відпрацювання прийомів, які полягають у тактичному переміщенні назустріч противнику та веденні вогню в русі.

Доведено необхідність використання психологічних, технічних і тактичних тренувань швидкісної стрільби в умовах, наближених до воєнного стану. Обґрунтовано необхідність відпрацювання ситуацій із бойовою зброєю з метою набуття навичок швидко реагувати, приймати впевнені рішення в умовах воєнного стану.

Акцентовано увагу на таких практичних прийомах, які забезпечують удосконалення вогневої підготовки здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання та цивільних осіб, які виявили бажання приймати участь у національному спротиві: принцип «трьох очей»; переміщення зі зброєю тактичним кроком.

Ключові слова: вогнепальна зброя, здобувачі вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання, воєнний стан, психологічна напруга, ек-

стремальні умови, вогнева підготовка, цивільні особи, які виявили бажання приймати участь у національному спротиві.

Konev O. Yu., Herashchenko O. S. Improvement of methods of teaching fire training of higher education institutions with specific conditions in the studies of studies

This scientific article considers the issue of improving the method of teaching fire training of higher education students with specific training conditions and civilians who have expressed a desire to participate in national resistance in martial law. The complex approach in the specified improvement in the course of training which consists of the following components is substantiated: professional and psychological preparation; readiness to act in extreme conditions of martial law; acquiring skills of some tactics to move towards the enemy and conduct fire in motion, the use of which involves the gradual introduction of the training process.

Step-by-step actions have been taken to improve the methods of teaching fire training to graduates of educational institutions with specific training conditions and civilians who have expressed a desire to participate in national resistance: the stage of mastering professional and psychological norms and rules in the use of firearms; stage of adaptation and readiness to work in extreme conditions of martial law; stage of mastering and practicing techniques that consist of tactical movement towards the enemy and firing in motion.

The necessity of using psychological, technical and tactical training of speed shooting in the conditions close to martial law is proved. The necessity of working out situations with combat weapons in order to acquire skills to react quickly, to make confident decisions in martial law is substantiated.

Emphasis is placed on the following practical techniques that improve the fire training of applicants for higher education in specific educational conditions

and civilians who have expressed a desire to participate in national resistance: the principle of «three eyes»; move with weapons tactical step.

Key words: *firearms, graduates of educational institutions with specific learning conditions, martial law, psychological stress, extreme conditions, fire training, civilians who have expressed a desire to participate in national resistance.*

Постановка проблеми. Історично так скла-лося, що Українська держава протягом століть здобувала своє право на свободу, самовираження та незалежність. На жаль, реалії ХХІ ст. знов підтверджують чергову визвольну боротьбу українського народу за свої права, цінності, свободу проти російських окупантів. У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» в Україні було введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 р. [1] та згодом його було подовжено.

Згідно з чинним законодавством, під воєнним станом слід розуміти особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

У зв'язку з викладеним усе більшої актуальності набуває питання щодо вдосконалення методики навчання вогневої підготовки здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання в умовах воєнного стану. Очевидним є той факт, що вогнева підготовка курсантів є одним із профільних напрямів їхньої професійної підготовки, особливо в умовах воєнного стану.

Разом із тим, констатуємо акт збройної агресії Російської Федерації проти суверенітету України, беручи до уваги прагнення цивільних осіб до

активної участі у національному спротиві, прагнучи захистити життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку людини як найвищої соціальної цінності, ураховуючи положення частини першої статті 65 Конституції України, згідно з якою захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є обов'язком громадян України, Верховна Рада України ухвалила Закон «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» [2]. Водночас Постановою Кабінету Міністрів України було затверджено Порядок застосування цивільними особами вогнепальної зброї під час участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації або інших держав проти України у період дії воєнного стану [3].

Відповідно до статті 1 зазначеного Закону, у період дії воєнного стану громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України (далі - цивільні особи), можуть брати участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації або інших держав, у тому числі отримати вогнепальну зброю і боєприпаси до неї відповідно до порядку та вимог, установлених Міністерством внутрішніх справ України. Відповідно до цього, виникає необхідність у вдосконаленні вогневої підготовки не лише здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання, а й цивільних осіб, які виявили бажання брати участь у національному спротиві. Це можна аргументувати тим, що одним із провідних розділів бойової підготовки всіх без винятку підрозділів Міністерства внутрішніх справ є вогнева підготовка, основне завдання якої - навчити здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання швидко й правильно орієнтуватися в умовах воєнного стану та приймати відповідні рішення щодо застосування вогнепальної зброї. Відповідно, зазначеній вище категорії цивільних осіб це дасть змогу або набути навички у володінні вогнепальною зброєю, або їх оновити.

Виходячи із цього, метою статті є визначення комплексного підходу в удосконаленні поетапної методики навчання вогневої підготовки здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання та цивільних осіб в умовах воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти вдосконалення методики навчання вогневої підготовки поліцейських досліджувалися у працях таких науковців: С.М. Банаха, В.Р. Була-

чека, В.В. Василенка, І.С. Винярчука, А.А. Гудими, В.М. Дзюби, А.В. Жбанчика, Ю.Р. Йосипіва, О.Г. Комісарова, В.О. Крилюка, О.І. Кузнєцова, О.Ю. Окунського, Б.І. Пилипів, Д.Ю. Сіротченкова, В.П. Тимофєєва та ін. Однак у зв'язку з реаліями сьогодення існує необхідність у дослідженні вдосконалення поетапної методики навчання вогневої підготовки здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання та цивільних осіб саме у воєнний час, яка поєднуватиме у собі психологічний, тактичний елементи та готовність до дій в екстремальних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті нашого дослідження вважаємо за необхідне розпочати саме з психологічного аспекту як одного з вирішальних під час застосування вогнепальної зброї здобувачами вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання та цивільними особами, які можуть брати участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації, та визначити місце професійно-психологічної готовності у застосуванні вогнепальної зброї. До вказаного слід додати, що психологічна підготовка курсантів в умовах воєнного стану є першим необхідним складником загальної службово-бойової підготовки.

Під час бою за поразки супротивника використовуються різні методи, але найбільш масовим і найбільш важливим є вогнепальна зброя. Особливо важливою є її роль під час воєнного стану. Майбутнім офіцерам Національної поліції України часто доведеться працювати в екстремальних ситуаціях, особливо в умовах воєнного стану. При цьому природно те, що їм доведеться відчувати високу нервову напругу, психічні навантаження, відповідно до цього до поліцейських та їхньої професійної підготовки пред'являються високі вимоги.

Головною метою вогневої підготовки здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання є попередження випадків, коли поліцейські виявляються психологічно не готовими до дій в екстремальних ситуаціях в умовах воєнного стану, що, на жаль, призводить до фатальних наслідків. Уважається, що однією з основних причин цього є відсутність професійно-психологічної готовності під час застосування вогнепальної зброї в екстремальних ситуаціях, особливо в умовах воєнного стану.

Використання й застосування спецзасобів та вогнепальної зброї поліцейськими регламентовано статтями 45, 46 Закону України «Про Наці-

ональну поліцію», а також адміністративно-правовими й кримінально-правовими нормами [4]. Водночас можемо констатувати, що використання вогнепальної табельної зброї під час воєнного стану є найважливішим складником виконання службово-бойових завдань поліцейськими.

Аналіз навчання вогневої підготовки показав, що формування правомірної професійно-психологічної готовності до використання й застосування вогнепальної зброї здобувачами вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання та цивільних осіб, які виявили бажання брати участь у національному спротиві саме у воєнний час, здійснюється у двох напрямках: вивчення правових аспектів застосування спеціальних засобів або вогнепальної зброї й набуття навичок поведінки зі зброєю у складних тренувальних умовах з елементами несподіванки. Своєю чергою, аналізуючи вплив феномена «ефект зброї» на особистість здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання та цивільних осіб, які виявили бажання у національному спротиві, слід визначити третій необхідний напрям - формування навичок психологічної саморегуляції стрілка (психологічний аспект). Ураховуючи викладене, існує необхідність у пошуку шляхів реалізації нових підходів до професійно-психологічної підготовки майбутніх офіцерів Національної поліції України. Уважається, що такою підготовкою повинна стати безпосередня готовність здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання та цивільних осіб, які виявили бажання брати участь у національному спротиві, до негайних, рішучих і високоефективних дій, які характеризуються повним самовладанням, мобілізацією волі й зусиль, помірним відчуттям бойового збудження, відповідальністю за успіх нейтралізації ворога, повною особистою готовністю до зустрічі з можливою загрозою, здатністю до правомірного використання й застосування вогнепальної зброї в умовах воєнного стану.

Другим необхідним складником загальної службово-бойової підготовки здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання є набуття навичок щодо володіння зброєю саме в екстремальних умовах, які за своєю природою диктує воєнний стан.

Як було нами вище зазначено, психіка людини зазнає в екстремальних реаліях воєнного стану численні зміни, які проявляються у глибоких та руйнівних проявах. У зв'язку із цим лише невелика кількість поліцейських використовує

Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення

одержані в результаті попереднього навчання технічні навички володіння зброєю в реальних бойових умовах воєнного стану. Психіка людини під час виконання бойових завдань зі зброєю в екстремальних умовах швидко змінюється, саме тому необхідно використовувати психологічні, технічні та тактичні тренування швидкісної стрільби в умовах, наближених до бойових, доводити їх до автоматичного виконання під час використання мультимедійних тирів зі звуковими ефектами, де моделюються певні ситуації виконання пострілу у скрутних обставинах, після психологічного та фізичного навантаження тощо. Разом із тим уважаємо, що в умовах воєнного стану практичні ситуації необхідно відпрацьовувати з бойовою зброєю та бойовими набоями, що дає можливість для звикання до гучного звуку та чіткого враження цілі. Під час виконання швидкісних вправ буде доцільним ускладнити завдання, підключаючи виконання нормативів, як до ПМ, так і до АК, які, своєю чергою, дають змогу усунувати затримки під час стрільби, швидко споряджати та перезаряджати магазин, доводячи свої дії до повного автоматизму. У сукупності ці чинники надають можливість уміло та швидко реагувати, приймати впевнені рішення в екстремальних обставинах, що склалися, бути психологічно зібраним і логічно послідовним, знати, як правильно виконати поставлене завдання з використанням вогнепальної зброї. Також убачаємо сенс у необхідності відпрацювання ситуації з бойовою зброєю, що сприяє набуттю навичок швидко реагувати, приймати впевнені рішення в обстановці, що склалася в реальних умовах воєнного стану.

Важливою тезою у нашій науковій роботі є те, що кожній людині, яка більш-менш навчалася володінню зброєю, відомо, що для перемоги в озброєному протистоянні одного вміння поводитися зі зброєю і влучно стріляти не завжди достатньо. Відповідно, результат конфлікту у ситуації із застосуванням насильства визначається психологічним настроєм не меншою, а навіть більшою мірою, ніж будь-яким іншим чинником.

Перший крок на цьому шляху є той факт, що для нашого ворога, який прийшов на Українську землю, людське життя не має ніякої цінності. Вони не замислюючись застосують зброю проти будь-кого, тому майбутнім поліцейським, так само як військовим Збройних Сил України, необхідно бути готовим технічно та психологічно до використання вогнепальної зброї у складній ситуації, що склалася сьогодні в нашій державі. Друга умова отримання потрібного настрою, відмова від

психології потенційної жертви - готовність захищати та захищатися перед обличчям спрямованої агресії.

Як бачимо, уміння адаптуватися до використання вогнепальної зброї в екстремальних умовах є другим необхідним складником у поетапному навчанні вогневої підготовки здобувачами вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання та цивільних осіб в умовах воєнного стану.

Досліджуючи питання щодо успішного навчання вогневої підготовки здобувачами вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання та цивільних осіб в умовах воєнного стану, вкрай доречним є розкриття наступного поетапного складника, а саме методики тактичного переміщення назустріч противнику та ведення вогню в русі.

У попередніх дослідженнях нами неодноразово було зазначено, що здатність вести вогонь під час переміщення від однієї точки або перешкоди до іншої дуже важлива, метою якої є здатність стрільця ефективно застосовувати вогнепальну зброю в різних екстремальних ситуаціях.

Сенс і значення кожного тактичного маневру, повільного або стрімкого, полягає у наведенні зброї на наступну потенційно небезпечну зону. Іноді вогонь доводиться відкривати в процесі руху до наступної визначеної для себе позиції. Можлива також така ситуація, коли стрілець захоче наступати на супротивника в агресивній манері, бажаючи обмежити його в діях, або уразити його в русі, змусити його оборонятися чи висовуватися для виконання пострілу.

Відповідно до вищезазначеного, маємо в арсеналі декілька практичних доцільних порад, які можуть бути використані під час удосконалення вогневої підготовки здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання та цивільних осіб також. По-перше, у ході пошуку постійно необхідно дотримуватися принципу «трьох очей». Це означає, що, окрім як в особливих ситуаціях, погляд стрільця (обидва ока) і ствол зброї повинні бути направлені в один бік, тобто всі три «ока» повинні «дивитися» на одне і те ж. Якщо стрілець дивиться вгору, то ствол також прямує вгору. Натомість якщо стрілець дивиться на обріз стіни, намагаючись виявити ознаки цілі, відповідно, і зброя має бути направлена у тому ж напрямку. Завдання полягає у тому, щоб максимально бути готовим у будь-який момент без коливань відкрити вогонь по супротивнику, що раптово з'являється.

По-друге, перетинаючи відкритий простір, необхідно переміщуватися тактичним кроком, під час якого не можна робити ніяких зайвих рухів жодною частиною свого тіла. У цей час зброя повинна бути приготовлена та направлена в зону, до якої прямує стрілець. Щодо позиції тіла стрілка, то ноги повинні бути злегка зігнуті в колінах, корпус у декілька агресивній манері трохи нахилений уперед. Таке положення дає змогу зафіксувати верхню частину тіла, яка без ривків і підскоків немов пливе в просторі. Разом із цим необхідно контролювати рухи ніг, тобто рух повинен бути таким, що ніби ковзає, а крок - коротший, аніж за звичайної ходи. Ще одна рекомендація: не переходити на біг, якщо тільки стрілець не опиняється під вогнем, оскільки стріляти прицільно під час бігу фактично неможливо.

Слід відзначити, що просування вперед - не єдина техніка, яку належить освоїти майбутнім поліцейським. Цілком імовірно, що в екстремальних умовах воєнного стану рано чи пізно знадобиться переміщатися з однієї точки в іншу й одночасно забезпечувати собі флангове прикриття.

Під час проведення експерименту можна з'ясувати, як найкраще вирішувати проблему. У результаті можна рекомендувати таке положення: розвернути тіло у бік сильної руки достатньою мірою, щоб було зручно вести вогонь по небезпечній зоні; наступне переміщення кроком вправо до осі руху, контролюючи зону, яка викликає інтерес та небезпеку. При цьому необхідно пам'ятати, що від рухів тіла нижче за пояс, включаючи ноги, точність стрільби практично не залежить. У зв'язку із цим необхідно ізолювати «лафет» від «транспортного засобу» (тобто ніг). Працюючи зі зброєю під час виконання пострілу, натискання на спусковий гачок повинно бути швидким, без зайвих ривків «швидко - м'яко» одним рухом, при цьому приціл необхідно утримувати в районі виконання пострілу.

Описані прийоми є корисними у воєнний час, тому що використовуються не лише в «наступальному бою», а й під час евакуації з будівлі. У разі коли поліцейський приймає рішення ретируватися, однак не бажає опинитися до небезпечних зон спиною, за тим же зразком, але спиною необхідно просуватися вперед до виходу, направляючи зброю у потрібний бік. Із наближенням до особливо небезпечної зони, наприклад до дверей або повороту коридору, необхідно істотно уповільнити темп руху і перейти на приставний крок. Перевага приставного кроку полягає у тому, що він дає змогу рухатися дуже повільно й обе-

режно, не видаючи себе супротивникові і зберігаючи здатність вести вогонь. Водночас приставний крок допомагає утриматися від перехрещення ніг, що, своєю чергою, обмежує мобільність під час дій в обмеженому просторі, а також здатність однаково ефективно реагувати на загрозу з різних боків. Приставний крок застосовується під час переміщення як уперед, так і назад, а також у позиції боком. Рекомендовано переміщуватися так, щоб направляюча нога ступала вперед першою, а інша її наздоганяла.

У попередніх дослідженнях нами неодноразово було визначено схему роботи ніг у поєднанні з усіченим варіантом [5]. У даній науковій роботі вважаємо за необхідне вказати на поширену помилку, а саме «волочіння» ніг. Із метою уникнення цієї помилки рекомендуємо ступати на носок і лише потім опускати на землю п'яту. Головним під час використання цієї техніки є збереження скритності власних переміщень.

Разом із тим, окрім стійкості положення і готовності швидко реагувати на будь-яку зміну ситуації, описана техніка дає змогу проводити зачистку місцевості методом секторного огляду. Отже, тактичний і приставний кроки становлять важливу частину арсеналу професіоналів та потребують системного відпрацювання на постійній основі.

Висновки. Таким чином, варто зробити висновок, що вдосконалення методики навчання вогневої підготовки здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання та цивільних осіб, які виявили бажання прийняти участь у національному спротиві, в умовах воєнного стану, полягає у поетапному вивченні таких необхідних складників. По-перше, формування у курсантів навчальних закладів зі специфічними умовами навчання та цивільних осіб професійно-психологічної готовності до правомірного використання й застосування вогнепальної зброї у складних умовах воєнного стану, що забезпечить ефективність виконання ними службових обов'язків. По-друге, існує необхідність в удосконаленні другого складника, який полягає у готовності здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання та цивільних осіб діяти в екстремальних умовах. Вона полягає у негайних, рішучих і високоефективних діях, які характеризуються повним самовладанням, мобілізацією волі й зусиль, помірним відчуттям бойового збудження, готовністю до зустрічі з можливою загрозою, здатністю до правомірного використання й застосування вогнепальної зброї. По-третє, маємо говорити про тактичний склад-

Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення

ник, який передбачає, зокрема, переміщення назустріч противнику та ведення вогню в русі.

На нашу думку, тільки за поетапного навчання трьох вищезазначених складників у комплексі можна досягти найвищого результату у службово-бойовій підготовці загалом як здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання, так і цивільних осіб, які виявили бажання брати участь у національному спротиві в умовах воєнного стану. Такий комплексний підхід передбачає: спочатку засвоєння професійно-психологічних норм та правил під час застосування вогнепальної зброї, щоб бути готовими до зустрічі з ворогом психологічно; потім адаптування та готовність працювати в екстремальних умовах, які диктує воєнний стан; засвоєння та відпрацювання прийомів, які полягають у тактичному переміщенні назустріч противнику та веденні вогню в русі. До вказаного слід додати, що такий підхід до вдосконалення вогневої підготовки є доречним у застосуванні як під час навчання майбутніх офіцерів Національної поліції України, так і в процесі навчання або оновлення знань та навичок цивільних осіб, які можуть брати участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації або інших держав.

Література

1. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24.02.2022. № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-IX#Text> (дата звернення: 22.05.2022).

2. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України : Закон України від 03.03.2022. № 2114-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text> (дата звернення: 22.05.2022).

3. Про затвердження Порядку застосування цивільними особами вогнепальної зброї під час участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України у період дії воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2022. № 448. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.05.2022).

4. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 22.05.2022).

5. Конєв О.Ю. Тактичне переміщення на зустріч противнику та ведення вогню в русі. *Роль та місце ОВС в розбудові демократичної правової держави* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 10 квітня 2009 р. Одеса : ОДУВС, 2009. С. 48.

Конєв О. Ю.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри ТСВФП
Одеського державного університету
внутрішніх справ*

Геращенко О. С.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри ТСВФП
Одеського державного університету
внутрішніх справ*